

UNITÁRIUS ÉLET

XLVIII. évfolyam 2. szám

1994. február

TESTVÉREK

Az atya monda:

Fiam, te mindenkor én velem vagy és mindenem a tied!

- Luk. 15,31. -

Jézusnak egyik legszebb és legismertebb tanítása a tékozló fiúról szóló példázat. Eszerint egy embernek volt két fia. Az ifjabb önállóságra vágyva, talán a családi köteleket megunva, vagyonukból kikérte a rá eső részt, majd mindenét összeszedvén messze vidékre költözött, és ott eltékozolta vagyonát, mert könnyelműen tobzódva élt.

Amikor már semmije sem maradt és igen nagy szükségét látott, belátva nagy hibáját, úgy döntött, hogy hazatér és atyja előtt megalázkodván, annak bocsánataért esedezik. Még bűnbánó szavait is megfogalmazta, de azokra nem volt szükség, mert amikor hazaért, apja már távolról felismerte megtérő fiát, elébe szaladt, keblére ölelte őt és a szolgáltnak megparancsolta, hogy öltöztessék a legszebb ruhába a fiút, és rendezzenek családi vigasságot a legfinomabb ételekkel.

Lényegében eddig szól a példázat, melyet Jézus annak megértésére mondott el tanítványainak, hogy Istent úgy kell tekintenünk, mint egy szerető atyát, aki nem haragvó és bosszúálló Úr, mint sokan hitték azt, nem is közönyös, világon kívüli Hatalmasság, kit nem érdekel teremtményének, az embernek sorsa, hanem olyan, mint a legjobb szülő, aki hibáinkat feledve, mindenkor visszafogad, keblére ölel, ha visszatérünk hozzá.

Általában így és ennyit mondanak el a biblíagyarázók erről a példázatról: esendő gyermekei vagyunk mindannyian mennyei Atyánknak, de őszinte bűnbánatunk mindig megnyitja a hozzá visszavezető utat.

A bibliai történet azonban itt nem ér véget, ezt mindenki tudja. Az otthon maradt testvér, a szorgalmas és hűségesnek tűnő fiú, nem értette meg, nem érezte át apjuk örömét, hogy hazatért a tékozló fiú. Meghara-gudott annyira, hogy még a házba sem akart bemenni vigadozó családhoz. Számon kérte apjuktól, hogy neki miért nem rendez hasonló vigasságot, holott ő esztendőket óta, úgymond, szolgál a családnak.

Szavaiból érzik, hogy nem annyira a „lakoma” hiányzik neki, hanem szívében a féltékeny irigység vert fészket, hogy apjuk az ő engedelmes-ségét mintha semmibe venné most, amikor hazatértogott testvére, aki pedig „a paráznákkal emésztette föl az apai vagyont”

Ekkor hangzik el a csalódott szó atyjuk száján... „Fiam, te mindenkor velem vagy és mindenem a tied...” miért nem tudsz örülni most, mikor neked is vigadnod kellene, hogy a te testvéred meghalt és feltámadott, elve-szett és megaláztatott...”

E nagyobbik fiú példája nem kevésbé tanulságos, mint ama „tékozló” gyermeknek magatartása. Majd kétezer éve hangzott el a Mester tanítása de akár ma is szólhatna hozzánk, tékozló fiakhoz, kik sokszor elszaka-dunk az atyai háztól, és nem mindenki-ben van kellő alázat, bűnbánat, hogy visszatérjen oda. De nem kevésbé hangozhatna el a szülői figyelmeztetés a magukat hűségeseknek, engedelmeseknek tartókhöz, kik talán éppen olyan irigyen méltatlankodunk néha Istennel szemben, hogy a mi sorsunk miatt olyan mostohán mellőzött sok-sok érdemtelen testvérünkkel szemben, mint a példázatban. Másnak miért jut az életben annyi fény, mikor a mi életünk telve van egyhangú szürkeséggel és komor árnyak-kal..?

Valóban így lenne? Isten-Atyánk nekünk soha nem mondta még, lel-künk mélyén, hogy ...Fiam, te mindenkor én velem vagy..? Nemcsak a templomban, az imádság perceiben, hanem a tragédiák peremösvényein, a szabadulásban is? Velünk van betegségeinkben, fájdalomunkban, gyá-szunk könnyeiben egyaránt. Mi nem érezzük Ady igazát..hogy, amikor elhagynak s a terheinket roskadozva visszük, Isten akkor is csendes-en mellettünk áll, hogy erőt adjon? Lehet, hogy nem mindenkor látjuk Őt, amikor szükségünk lenne rá, de ezért inkább mi vagyunk a hibásak, mert elengedtük láthatatlan kezét, és a sötétségben nem találjuk meg újra azt. Pedig csak fel kellene néznünk a végtelen csillagos égre, a bársnyos vi-rágos mezőkre vagy egy pár pillanatra pulzusunkra kellene tennünk ke-zünket, hogy megérezzük, lássuk - az örökkévaló életnek Ura és Terem-

tője mindenkor, mindenhol velünk van. A Zsoltáros szerint Isten gondos-kodó szeretettel mindent az embernek adott itt a földön. Ugyanezt vallja a mózesi író a teremtés-történetben.

A jézusi példázatban az atya azt mondja a nagyobb fiúnak, hogy min-denkor vele van és mindene az övé. Ezt így, a mai kor gyermekei nem mindenkor érzik érvényesnek önmagukra nézve. Sokan úgy érzik, hogy a gondviselés velük szemben mostohán és szűkmarkúan bánik. Úgy vélik, hogy míg egyeseknek minden sikerül, és szinte dúskálnak a javakban, „csupa vigasság” az élet - ők a peremekre szorultak s életüket is alig-alig tengetik, ahogy ma mondják, a létminimumot sem tudják elérni.

Bizonytalán ilyen is van. De ez az életnek csak egyik arculata. Amikor a példa azt mondja, hogy az Atyának mindene a Fiúé, akkor nem pusztán az anyagiakra gondol. Azok egyáltalán nem jelentik a „mindent”. Kör-nyező világunk telve van olyan javakkal, pótolhatatlan értékekkel, me-lyeket nem lehet semmi pénzért megváltani, megszerezni. Nincs az a kincs, amely felérne ezekkel.

Testvéreim! A Názáreti azt mondja, hogy az élet több, mint az eledel és az öltözet..(Mt.6/25.) Valóban az élet, az egészség mindenekelőtt való. Milyen lenne földi életünk, ha csak pénzben bővelkednénk, de hiányoz-na belőle a szeretet, a barátság, a jóság és az igazság? Ki vágyrna olyan életre, amelyből hiányzik a gondolatok mélysége, az érzelmek melege, a művészetek elragadó szépsége vagy a természet ezeryi bája??

Az Írás erre is figyelmeztetni akar mindannyiunkat..ezek a javak is lé-teznek, s ezek nélkül nem igen lehet, vagy nem érdemes élnünk.

Kár volt féltékenynek lennie az otthon maradt fiúnak tékozló testvéré-re, hiszen annak mindent el kellett veszítenie, önmagában is csalódnia kellett, hogy hazataláljon a családi hajlékba, míg neki rá kell jönnie, hogy az ő élete valóban boldog élet, hiszen ő mindenkor Atyjával lehetett, aki mindenét neki adta.

Kétezer éves példázat a Mester ajkáról, amely mindenkor tanított, és ma is taníthat tékozló és hűséges fiaikat, gyermekeket.

Bajor János

Dr. Bognár Szabolcs atyánkfia, a Fővárosi Önkormányzat Szociálpolitikai Ügyosztályának vezetője 1993. decemberében, a Főváros legnagyobb szo-ciális otthonába adventi-karácsonyi egyházi ökumenikus ünnepséget szer-vezett. A képen az ökumenikus istentiszteleten részt vevő lelkészek, ill. rab-bi látható, köztük Orbókné Szent-Iványi Ilona, aki egyházunkat képviselte.

Az Erdélyen kívüli magyar unitarizmus története a XVI. és XVII. században

Bevezető

Történeti sorozatot kezdünk az Unitárius Élet hasábjain, „A múlt a jelen hitbizománya, amit kötelességünk őrizni a jövő számára”. E kötelezettség teljesítése sorozatunk egyik célja. A másik: lelki gyökeret találni új otthonukban Erdélyből kiköltözött unitárius testvéreinknek. Elmondjuk nekik, hogy több mint négyszáz évvel ezelőtt már éltek unitárius közösségek ezen a tájon, akik tarisznyájukban Dávid Ferenc megbízólevelét, a lelkiismereti szabadság igényét, és a tiszta evangéliumot hozták el e vérrel áztatott földre. Harmadik célunk az idevaló unitáriusoknak és nem unitáriusoknak bebizonyítani történetiségünket, és az itteni élethez való jogunkat.

Célunk népszerű, színes – de tudományosan mindenképpen hiteles képet felvázolni. Ezért nem közlünk bibliográfiát, nem állítunk szembe vitás kérdéseket. Azok számára, akik ezt elvárják, remélem, mire a sorozat befejeződik, elkészül az Erdélyen kívüli unitárius egyháztörténet is.

Pázmány Péter írja Alvinczi Péter kassai kálvinista prédikátor elleni vitáiratában 1613-ban: „Abban is jól megvonszátok a bagariát, hogy Magyarországon nincs ki magát nyilván Ariánusnak mondaná. Erdélyben is kevesen vannak. Mert Pécsben és vidékein nyilván regnálnak az Ariánusok, mivelhogy az ottanlakó Calvinisták Dávid Ferenc iskolájába mentek át. Erdélyről akamám, ha igazat mondanátok: De ha Kolosvárat, Tordát, Enyedet, Dést láttátok volna, nem mondanátok, hogy kevesen vannak az Ariánusok.” Úgy vélem, Pázmánynál hitelesebb és tárgyilagosabb kortárs-tanú nem kell annak igazolására, milyen virágzó élet folyt az unitárius vidékeken.

Témánk felvázolása:

Az antitrinitarizmus ókori gyökerekből, az észak-olasz reneszánsz szellemi talaján ébred öntudatra, a XVI. század húszas éveiben. Több irányzata volt, de ezeket egyes gondolkodók képviselték csupán. Egyházzá két európai országban alakult csak, Lengyelországban a szociniánizmus, és Erdélyben az unitarizmus. A kolozsvári egyház megalapítója Dávid Ferenc, 1564-ben kezd foglalkozni, Szervét Mihály műveinek megismerése után, Jézus személyének és a szentháromság dogmájának kérdésével. Hosszú vívódás után a nyilvánosság elé lép gondolataival és következetes útkereséssel elindul a tiszta unitarizmus és a mártíromság felé. Eizméinek Erdély jelentős részét, sőt magát a fejedelmet, János Zsigmondot is megnyeri, és hamarosan felmerül a Fejedelemség határán kívüli misszió gondolata is.

Az Erdélyen kívüli misszió magvetése nem műveletlen talajban történt. Az antitrinitarizmus különböző irányzatai már Dávid Ferenc unitárius érdeklődése előtt is elérték hazánkat. (Legismeretesebb és leglogikusabb képviselőjük Köröspeterdi Arany Tamás volt.) De ezek az irányzatok vallássá nem válnak, és képviselőik kapcsolata sem bizonyítható a későbbi idők során, Dávid Ferencével.

1565. vége az első hiteles dátuma a kolozsvári misszió megindulásának. Egri Lukács, Dávid Ferenc közvetlen munkatársa, visszatér szülővárosába, Egerbe, és tanítani kezd, megkérdőjelezve a szentháromság dogmájának hitelességét. A Felső – tiszavidék helvéthitű papsága azonnal fellép ellene, a Biblia-fordító Károlyi Gáspár vezetésével. Vita vitát követ, de döntés nem születik, mert a mindenféle szellemi és vallási radikalizmustól rettegő Habsburg-hatalom képviselője, Schwendi Lázár kassai főkapitány „Szádvár börtönébe” bedisputálja az időközben ungvári esperessé választott Lukács papot.

A „Nagyváradai disputa” (1569 október) után indul szervezett térítőmunka az Alföld felé, a török hódoltság irányába. E misszió vezéregyénisége Basilius István, és vezetésével jelentős tért nyert az unitárius hit, sőt Dávid Ferenc tragédiája után Karády Pál vezetésével második püspökséggé tömörülnek, Temesvár székhellyel. Sajnos működésük nem lehetett hosszú, mert a század-

forduló háborús pusztításai és a lakosság kicserélődése miatt az unitárius egyházközségek eltűntek. 1620-ból van unitárius dokumentum utoljára e területről.

Rövid volt a harmadik, a dunakanyari és felsődunántúli unitárius misszió élete is (Nagymaros, Székesfehérvár, Polgárdi, Szabadbattyán). Harcias világi apostoluk Trombitás János, Nagymaros földesura, aki udvari papjával, Csapó Györggyel együtt minden unitárius ügy lelkes támogatója. Sajnos az 1570-es évek második felében el kellett menekülni Nagymarosról a királyi Magyarország területére. Előbb Komáromban, majd Nagyszombatban telepedik meg. Bár unitárius meggyőződését haláláig megtartja, az unitárius misszió ügyeibe nem tud többé belefolyani.

A legtovább fennmaradó, és legerősebb magyarországi unitárius misszió Pécs környékén alakult ki. 1569-től kezdve több irányból hatoltak be unitárius hittérítők Baranyába, több hitvitán megnyerték az unitárius eszmék számára Pécs lakosságának nagyrészét, és mintegy hatvan környező település lakóit. Pécsen főiskolájuk volt, amelynek magas színvonalát a helybeli jezsuiták is megerősítették, hittani tételeik Kolozsvárra is elkerültek, ahol teológiai jegyzetként másolgatták azokat, így több fennmaradt belőlük. Kapcsolatuk Kolozsvárral százhusz esztendőn keresztül, a török hódoltság idején állandó volt. Csak a felszabadító háború után történhetett, hogy a Habsburg-uralom részben katonai erőszakkal, részben pedig gazdasági és társadalmi eszközökkel felszámolta a gyülekezeteinket.

A kutatás módszere és nehézségei

Nehéz, szinte lehetetlen olyan egyház történetét felvázolni, amelynek letéteményesei (intézményei és élő közösségei) évszázadokkal korábban megsemmisültek, és csak néhány, ma már más kezekben lévő templomról lehet megállapítani, hogy ott valamikor unitárius istentisztelet folyt. Milyen forrásokhoz nyúlunk?! A Kolozsvárra került dokumentumokhoz? Az itteni unitárius levéltárat többször feldúlták, felégették, vagy cenzúrával ritkították meg. Más felekezeti közgyűjteményekhez? Ezek ellenfelek szemszögéből készültek, ezért csak kritikával használhatók. Hódoltsággal világi feljegyzésekhez? Ezek talán tárgyilagosabbak, de figyelmük inkább az érdekesség felé fordul, vagy néhány pontra. Szintézist alkotni nem lehet adatközléseiből. Az is sajnálatos igazság, hogy a török háborúk viharai, majd utána az ellenreformációs iratkezelések leginkább ott pusztítottak, ahol az eltűnt unitárius gyülekezetek éltek.

Enyhítette a nehézségeket az újabbkori helytörténetírás felvirágzása, megyei levéltárak, könyvtárak és múzeumok publikációi. Akadémiai szakfolyóiratok és sorozatok kiadványai, az irodalomtörténet kutatásainak kiterjesztése a teológiai irodalom irányába. Ezeket jól egészíti ki az egyházi emlékkötetek és forrásközlések sorozatának kiadása. Így fokozatosan tisztább és pontosabb képet nyertünk az unitárius egyháztörténet kétszáz évvel ezelőtti eseményeiről.

Munkamódszerem a források lehetőségeihez alkalmazkodott. Igyekeztem összeszedni a legtöbb elérhető adatot. Minden egyes megállapítást összevettem egymással, és eddigi történeti ismereteinkkel. Az így kapott képet beleillesztettem a korabeli Magyarország történetébe. Ha adathiány miatt némelykor analógiákra vagy feltételezésekre kellett építenem, mindig megindokoltam lépésemet. Bízom benne, hogy sikerült megértenem a történeti eseményeket, és alapot teremtettem a korabeli kutatások továbbvitelére. Ez volt a célom.

Az unitárius térítés eszközei

A reformáció nagy egyházaiban az új hit apostolainak könnyű volt a helyzete. Meg kellett keresni az új iránt érdeklődőket, papokat és patrónus földesurakat egyaránt, és ha ezeket megnyerték, községek, sőt egész vidékek észrevétlenül csúsztak át az óhitből az újba. A szervezett egyházi keretek is megmaradtak. Amikor az 1560-évek második felében az unitárius misszió meg-

indul Magyarország felé, már jól szervezett reformált egyházzal találta szembe magát. Így a misszió eszközeinek is másnak kellett lenni.

A legáltalánosabb eszköz volt a hitvita. A disputáknak legelső fajtái országos jellegűek voltak. Sokszor a fejedelem jelenlétében, de mindig a moderátor előtt vitatkoztak, legtöbbször az egyes irányzatok vezérei (Méliusz és Dávid pl.), de a hozzászóló közkatonák is a két tábor kiválóságait jelentették. A viták célja egyes hittételeknek tisztázása volt. Térítések során is tartottak disputákat más jelleggel. A vitapartnerek itt a helybeli lelkész és az érkező misszionárius voltak, a két vallásos felfogás egészének megismertetése volt a cél. A tét pedig nem kicsi. Ha az újabb eszme megnyerte a falu tetszését, maradt a misszionárius, mennie kellett a régi irány képviselőjének.

A hitviták feszültsége olyan irodalmi műfajnak lett terjesztője, mint a XVI. századi irodalmunk egyik gyöngyszeme, a „Debreceni disputa” c. vitadráma. Bár nincs konkrét bizonyítékunk rá, feltételezhetjük, hogy a drámát több alkalommal is előadták a hódoltságban, és a hívek szerzésének hathatós eszköze volt.

A könyv is a misszió eszközeivé vált az unitáriusoknál. Trombitás János levele tudósít: „Három könyvet küldött most Erdélyből nekem Dávid Ferenc, melyben a hit nyilván megmutattatik és az ki olvassa, jóvá kell hagyni. Azon egyikét (Székes)Fehérvárra küldtem.

Szász János

– Folytatjuk –

HITÜNKRŐL...

III. rész

A REMÉNY

A páli triász második helyét a remény foglalja el. Az emberi érzésvilág felépítésében nem véletlenül ítéli oda a második helyet neki. A Biblia ugyan nem tanúskodik a remény egy olyan kultúrszáról, amilyenek az előtte (alatta) álló hit és az utána (fölötte) következő szeretet örvendhet. A tévedés kockázata nélkül állíthatjuk, hogy hinni mindig a legnagyobb vallásos erénynek számított, szeretni mindig a legnagyobb erény volt a keresztény vallásban. Ebben az arányban értékeli kultikus szerepüket is a Biblia. Ha nem állna törvényként előttünk az 1. Kor. 13.13., a reményt mindenképpen csak harmadrendűnek lehetne tartanunk vallási érzésvilágunk három fő funkciója között.

Felvetődhet a kérdés, hogy a remény miként válhatott a vallás részévé, főszerephez jutását mi teszi indokolttá. Nem fér kétség ahhoz, hogy a reménykedés ősidők óta az ember alaptermészetéből fakad. Nehéz megmondani, hogy miért és mióta jelezzük zöld színnel, de tudjuk, hogy Mohamed, a muzulmán világvallás alapítója is élt vele. Vallásos és világi költészetünk csüggedésgátló, bizakodáskeltő erőként énekli meg. Népköltészetünkben is az optimista világnézet érzelmi rugójaként, a jövőbe nézés szegletköveként dolgozik. Csokonai pesszimizmusa, amivel csalódásokozóknak tünteti fel, tán a kivétel, a szabályerősítő rendhagyás.

A reménység, valláson kívül és belül, hatalom. Felette áll a mindennapok kétségtelenként ható bizonyosságainak, a lehetetlennek látszót is megkíséreltetni. Jó oka van rá. Hétköznapi valóságlátásunkon felülemelkedve, rejtett energiákat szabadít fel a lelkünkben. Felismerhetetlen lehetőségek kiaknázására, elérhetetlennek tetsző teljesítményekre teszi alkalmassá a hétköznapi embert.

Pál apostol zsenialitása a remény minősítésében is vitathatatlan, mert nem ötletszerű. Egy olyan hajlamunk felértékelése az, melynek a Bibliában kiemelt kultusza nem található. Magasrendűségében is egyedülálló meglátásra vall. A szabadító várásának és visszavárásának érzelmi bázisát tudta felfedezni benne.

A karácsonyt és a paruziát, Jézus születését és visszatérését megelőző vallási várakozásunk képezi azt a közeget, melyben áhítunk Isten segedelme után. Melyben várjuk, mert nélkülözük Jézust, hogy üzenetet hozzon Istentől, és minket hozzá vezessen. Ez a várakozás meg se születne, még kevésbé forrósodhatna fel reménykedés nélkül. Az Istennel való találkozás reménye nélkül.

Egy tűz a reménykedés, amit lelkünkben valaminek táplálnia kell. Ezt a táplálékot a makacs, törhetetlen élni akarás adja meg, amit Isten az élő lélekkel együtt lehelt az emberbe. Egy feszültség az élni akarás, feszült készültsége annak, hogy véghezvigyük a küldetésünket. Annak ősbizonyossága, hogy Isten csak a csí-

ránkat teremtette meg, és az életbe, mint önmagunk megvalósításának lehetőségeit rejtő, kínáló világba küldött el. Az élet mindannyiunknak, mint bonyolult rejtvényt adta fel, mint honfoglalást, amit harcok és áldozatok árán tudunk teljesíteni.

Küzdelmeinket bukások, tévelygések tarkítják, melyeken az élni akarás is csak úgy emel felül, ha segedelemben reménykedhetünk. Nem azonnal kapjuk a segédelmet. Ez azzal járna, hogy aki adta az önmegvalósítás lehetőségét, helyettünk véghez is vigye. Ez azonban lehetetlen. Bennünk Isten képe nem a mindenhatóság, hanem az önkifejtésre adott tehetség. Isten önmagát valósítja meg. Nincs más Isten, aki azt helyette véghezvigye. Isten képe, az ember is maga magát kell kifejtse. Isten ebben csak akkor segít, amikor nélküle nem megy már tovább.

És kinek segít? Annak, aki lemond a folytatásról, aki csalódottnak, vagy bukottnak érzi magát? Annak, akit a tények meggyőznek a lehetetlenről? Annak, aki már nem reménykedik? – Erre a választ keressük ott, ahol meg van írva: „Most azért megmarad a hit, a remény, a szeretet.”

Kocsord, 1993. karácsony harmadnapján:

Nyitrai Levente

Köszöntjük Főpásztorunkat
Lapunk szerkesztősége és olvasóink
nevében szeretettel köszöntjük
Bencze Márton
püspökhelyettes urat,
egyházunk szeretett főpásztorát,
abból az alkalomból, hogy
február 22-én tölti be életének 75. évét.
Ez a 75 év legyen mindannyiunk
számára példaadás az egyház
szolgálatában és szeretetében.
A Jóisten adjon
Bencze Mártonnak
további jó egészséget, hosszú életet
és gazdag áldást szolgálatára!

A ma és a holnap unitárizmusáról

4. rész

Pál apostol igehirdetéséről

Jézus Krisztus személyisége és szerepe mélyen megfogta és ugyanakkor nagyon dinamikus evangélizációra indította első híveit. Pál apostolban ennek a magával ragadó odaadásnak legkiemelkedőbb példáját jelölhetjük meg, akinek megítélése mindemellett meglehetősen ellentmondásos. Megnyilatkozásaiban felismerhetők ugyan a keresztény egyszerűségek, mégis sok méltatója a kereszténység legbonyolultabb hitelveit éppen az ő szerepével kapcsolja össze. Leveleit olvasva egyáltalán nem juthatunk olyan következtetésre, mintha szándékában állhatott volna valamilyen önálló hitrendszer kialakítása. Ezek a levelek általában bizalmas jellegűek, közvetlenül a címzett személyhez vagy közösséghez szóltak, következésképpen rendkívül változatosak mind tartalmukat, mind aktualitásukat illetően. Kitűnnek ezekből a levelekből szerzőjüknek hangulatváltozásai, belső személyes érzelmi hullámzásai is. Szinte csodálkozni lehetne azon, hogy később miként válhattak ezek a levelek egész teológiai és krisztológiai rendszer alapjává.

Kétségtelen, hogy Pál apostolnak a kereszténység megalapozásában és győzelmében játszott szerepe messze kimagaslik kortársai közül. Mindez visszavezethető egyrészt Pál apostol személyes képességeire, így a farizeus judaizmusban való elmélyült jártasságára, a misztérium-vallásokban való tájékozottságára, a görög szellemiséggel való érintkezésére. Ezeket a különböző indítatásokat képes volt önmagában egyeztetni és egységes képbe összeállítani. Ezekhez a szellemi-lelki képességekhez még hozzájárult hajthatatlan akarata és elszántsága, valamint kétségtelen gyakorlatiassága. Mindemellett a döntő tényezőt ő maga tárja elé, amikor ezt írja a Galatákhoz intézett levelében: úgy tett az, aki engem anyám méhétől fogva kiválasztott és kegyelme által elhívott, hogy kinyilatkoztassa Fiát énbennem (Gal 1, 16). Ugyanebben a levélben írja azt is, hogy: Az evangélium, amelyet én hirdetem, nem embertől származik, hanem Jézus Krisztus kinyilatkoztatásából kaptam (Gal 1, 12). Azt természetesen kétségbe lehetne vonni, hogy miként értesülhetett isteni kiválasztottságáról és a Krisztustól kapott kinyilatkoztatásról, de azt semmiképpen sem, hogy ő valóban ennek az élménynek szentelte egész életét, függetlenül attól, hogy objektív vagy szubjektív élményről volt-e szó. Pál apostol úgy fogta fel ezt az élményt, hogy Jézus Krisztus él, és nem csak vezeti az ő gondolkodását, hanem szoros személyes közösségben van vele, miként írta is: Nekem az élet Krisztus (Fil 1, 21), valamint: Krisztus él bennem (Gal 2, 20). Pál számára ez a bensőséges kapcsolat a hitben teljesedett ki és a szeretetben valósult meg, ami a keresztény vallásnak éppen a lényegét jelenti. Ehhez Pál apostol nem filozófiai, logikai úton jutott el, hanem benső átélésen keresztül. A Jézus Krisztusba vetett mélyes hit és az iránta érzett határtalan szeretet vezette Pál apostolt, és ezt akarta szétsugározni missziója keretében. Pál apostol saját érdemeit annak a Krisztus Jézusnak tulajdonította, akitől küldetését hitte, akiben saját életét érezte és akit teljes lelkéből szeretett. Egyrészt éppen az Úr iránti szeretet, másrészt saját személyiségének tulajdonságai és képességei, valamint missziós tervei vezették Pál apostolt olyan Jézus-kép felvázolásához, amelyről bizonyossággal hihette, hogy sikerre viheti a pogányok közötti térítést, összhangban ugyanakkor saját hitvilágával is.

Ez a Krisztus-központú vallásos hit még nem jelentett eltávolodást a jézusi hit-hirdetés egyszerűségétől. Az apostoli korszak igehirdetői nem teológusként érveltek Isten és Krisztus természetéről, hanem abban látták feladatukat, hogy miként építsék be

Jézust a hitükbe, akinek személye számukra Isten élő jelenlétének kinyilatkoztatása volt. Jézus lelke egyesítette őket a szeretet közösségében és az evangélium üzenete is ezt hirdette nekik. Amikor mindezt a világnak is meg akarták magyarázni, nem választhatták az elvi viták nyelvezetét, hanem csak olyan szavakat, amelyek megfeleltek az evangélizáció igényeinek. Semmiképpen nem módosult a lényeg, ha Jézust Krisztusnak, vagy Isten Fiának, Úrnak, Megtestesült Igének nevezték, mert őket nem is foglalkoztatták metafizikai spekulációk és krisztológiai viták. Pál apostolról is elmondható, hogy nem doktrínákra építkezett, úgyszintén zsidó messianizmusra, alexandriai szinkretizmusra, kultikus misztériumokra sem, hanem alapként magának Jézusnak a személyiségét választotta. Még a Római levélben – amelyet leginkább lehetne hitelvi dolgozatnak minősíteni – sem metafizikai problémákkal, hanem a személyes hit kérdéseivel foglalkozik. Személyes hitét áthatotta az a szellemi-lelki bizonyosság, hogy Jézus Krisztus keresztfeszítésének döbbenetes kudarca át kellett alakuljon iszonyatos halál helyett dicsőséges életre. Azt is bizonyossággal hitte, hogy a gonosz hatalma bukásban kell majd végződjen. Meggyőződése volt, hogy a magába szálló ember új életet kezdhet, ha őszintén hisz az Élő Krisztus erejében. Vallotta, hogy Jézus Krisztus lelkének vezetésével mindnyájan Isten fiaivá lehetünk. Ezek a magasra ívelő hitelvek valóban betekintést nyújtanak az evangélium szívébe, Isten megváltó hatalmába. De vannak Pál apostol igehirdetésének kétségbevonható, sőt elutasítható tézisei is. A bűn túlhangsúlyozása ószövetségi prófétai gyökerekre mutat, és ez távol esik Jézus tanításától, aki azt hirdette, hogy Isten az embert, mint gyermekét az életre teremtette, és a bűn nem lehet kiuttalan öröksége. Jézus soha nem utalt az ember reménytelen helyzetére, és soha nem beszélt Istennek az ember iránti kiengesztelhetetlenségéről. A Római levélnek valóban vannak kétséges és homályos helyei is, különösen, ha kiemelik őket és eredeti kapcsolataiktól függetlenül értelmezik, mint az elégtétel, a megbékélés, a megigazulás, a kiválasztottság, stb. Ezekből fejlesztettek ki Pál apostol után olyan dogmákat, amelyek már nem tükrözhetők az egyszerű, személyes jellegű páli következtetéseket. Pál apostol önvallomása keresztény egyszerűséggel és páratlan őszinteséggel írja le a bűnétől való megszabadulást, a Jézus Krisztus lelke által Isten ajándékaként elnyert új életet. A Római levél nagyszerűsége nem azokban a mondatokban rejlik, amelyeket később hitelvi formákba szorítottak, hanem abban a Jézus iránti kivételes és szenvedélyes szeretetben, amely képessé tesz arra, hogy az embert önmaga fölé emelje, és dicsőséges szabadságban részesítse. Pál apostol szellemiségét evangéliumi valóságosság jellemezte, amelyet teljesen kitöltött az Élő Krisztus követése, amely egyben az ő energiájának, alázatának és lelkesülttségének kimeríthetetlen forrása volt. Mi nem tudjuk elfogadni az ősbűn és az áteredő bűn páli hitelveit, úgyszintén a kiengesztelő áldozatként kívánt jézusi életet még úgy sem, hogy gyötrelmes szenvedése és halála jutalmaként örök dicsőségben és hatalomban részesült. Pál ugyan megtette ezeket a kijelentéseket, amelyek azonban nem értelmezhetők teológiája alapköveinek, hiszen ellentétben állnak Pál leveleiben máshol megfogalmazott, a Törvény hatályát feloldó állásfoglalásaival. Pál tanításainak lényegét azok a csodálatos és nemes gondolatok jelentik, amelyekkel telve vannak levelei, és amelyeknél szebbeket ember aligha mondhat. Ezekből a levelekből sugárzik a Jézus Krisztusba vetett hit és remény, az iránta érzett szeretet. Ez Pál apostol hitének és igehirdetésének legtisztább keresztény egyszerűsége.

Dr. Sztankóczy Zoltán

1993: a tordai országgyűlés 425 éves jubileuma

Török Tamás emlékének

Körösfői-Kriesch Aladár: A tordai országgyűlés

II. rész

A megemlékezést abból az alkalomból írtam, hogy 425 évvel ezelőtt zajlott le a nevezetes országgyűlés, s e jubileum alkalmából az erdélyi Unitárius Egyház január 13-án ünnepélyes rendkívüli főtanácsi ülést tartott Tordán.

Most – utólag – Kovács Lajos kolozsvári unitárius püspök megnyitóbeszédéből közöljük az alábbiakat: „...Lelki szemeink elé próbáljuk idézni azt a 425 esztendővel ezelőtt, 1568. január 6. és 13. közötti napokban végbement történelmi jelentőségű eseményt, a tordai országgyűlés határozatát, mely a lelkiismereti és vallásszabadság törvényét kimondva, az unitarizmus állami elismerését, és egyházunk megalapítását jelentette. Ennek az egész Európában példa nélkül álló történelmi eseménynek a középpontjában a XVI. sz. nagyszerű hősi világának kiemelkedő személyisége, az erdélyi reformáció egyik legkiválóbb képviselője, Dávid Ferenc áll. Mert egyházunk alapítója és első püspöke példaképe az igazság és világosság felé nehéz lelki tusák, gyötrő vívódások árán fokozatosan közeledő rendkívüli vallástörténelmi személyiségnek. Mindent elsöprő erővel lángolt lelkében az igazság szüntelen, fáradhatatlan keresése, az igazság utáni olthatatlan lelki és szellemi szomjúsága, mely egész reformátori munkáját meghatározta. Ehhez a szüntelen, lázas kereséshez természetesen szervesen kapcsolódott a szabadság iránti szent rajongása, mely a tordai országgyűlés nagyszerű határozatában csúcsosodott ki, és a türelmesség nemes eszméjével elszakíthatatlanul egybeforrva, nevét halhatatlanná tette...”

Dávid Ferenc

Hely hiányában itt sem életrajzot, sem életművet nem ismertethetünk, ezért csak néhány vázlatos adatot közlünk, valamint néhány protestáns – nem unitárius – egyháztörténelmi és magyar irodalmi forrásból idézünk (utóbbiakat Török Tamás „Unitáriusok” c. könyve (1992) alapján.)

1520 körül született Kolozsvárt szász nemzetiségű apa (Hertel David) és magyar anya gyermekeként. Apja keresztnéve után – a kor szokása szerint – „Franciscus Davidus”-nak, ill. „Dávid Ferenc”-nek nevezte magát.

Erdélyben megkezdett teológiai tanulmányait az Odera menti Frankfurtban és Wittenbergben folytatta 5 esztendőn keresztül. Ekkor vált a reformáció hívévé. Reformátori tevékenysége beilleszkedik az erdélyi reformáció fejlődéstörténetébe.

Erdélyben először a lutheri reformáció vert gyökeret az 1540-es években, melyhez a szász nemzetiségű közösség csatlakozott. Dávid Ferencet 1557-ben a magyar lutheránusok püspökévé választották. Az 1550-es évek végén a lutherinél radikálisabb „helvét” (svájci), illetve sacramentárius (azaz kálvini) reformáció jelentkezett; a magyarság többsége a hitújulásnak ezt a formáját fogadta el, ennek lett Dávid Ferenc a püspöke.

Az új vallási helyzetet fejezte ki az 1548., majd az 1564. évi tordai országgyűlés, amikor a reformáció lutheri, majd kálvini irányát nyilvánították bevett vallásnak, és követőiknek szabad vallásgyakorlatot biztosítottak.

1568-ban elvi alapon – és nem valamely felekezet számára – mondta ki a tordai országgyűlés a vallásszabadságot.

János Zsigmond fejedelem halála (1571) után a katolikus Báthoriak kerültek az erdélyi trónra, akik a reformációt „bejézett”-nek tekintették – Dávid Ferencetől eltérően, aki a „semper reformanda” elvét vallotta és élte meg –, s ezért 1572-ben az országgyűléssel megtiltották a további „vallási újítás”-t. A fejedelmi papságból kitzsított Dávid Ferencet krisztológiai tanaiért perbe fogták, és holtig tartó várfogságra ítélték. Déva várának cellájában, 1579. november 7-én halt meg.

Révész Imre ref. püspök egyháztörténelmi munkájában (1925) így ír: „(...) az antitrinitarizmus(...) hatása akkor dagad meg egyszerre, amikor Blandrata György, János Zsigmond udvari orvosa, a műkedvelő teológus, aki a vértanú Servet Mihály radikálisan, s Socinus Faustus higgadtan szentháromságellenes tanaiért lelkesedett, megnyeri e fölfogásának Dávid Ferencet, az erdélyi református egyház szervezőjét, a fejedelem udvari papját. Ez a szász eredetű lángeszű ember, aki a reformációhoz már érett férfikorában csatlakozott, szónoki képessége és kitűnő magyar tolla révén természetes vezetőjévé lett az erdélyi protestánsoknak. Azonban kielégíthetetlen igazságszomja egyetlenegy határozott reformátori irány mellett sem engedte sokáig megállapodni. Miután ő maga mohón fölszívta az antitrinitárius nézeteket, csaknem ellenállhatatlan vitázó képességével, s a tömegek lelkét is fölényesen befolyásoló szónoklataival úgyszólván az egész erdélyi reformátusságot pártjára hódította (...) Az antitrinitárius irány (melynek későbbi és mai unitarizmus elnevezése csak a XVII. sz. elejétől került forgalomba) csakhamar önálló egyházzá szervezkedik, és az állami elismertetést is elnyeri.”

Zoványi Jenő ref. egyháztörténetéről 1977-ben megjelent ismert kötetéből: „A Dávidéktól Méliuséknak tett ígéret már különben is önként folyt az általa állandóan hangoztatott türelmességből, de ekkorra már egyenesen az ország akaratán alapult. Az 1568. január 6-ától 13-ig tartó tordai országgyűlés ugyanis egy bizonyos irányban örök dicsőségére szolgáló törvényt hozott a protestánsok vallásszabadságáról, mely amennyire magán hordja Dávid egykori gondolkozásmódjának minden ismervét, éppen annyira tanúságot tesz arról, hogy midőn az határozatba ment, még csak közel sem lehetett Mélius. (...) A törvény az 1564. évi törvény szellemének továbbfejlesztésével az összes protestáns bárminő vallási hitének védelmére a következőket mondá ki egyidejűleg: („...”) A törvény szövegének idézése után Zoványi még megállapítja: „A törvény tehát nemcsak szabadságot adott lelkészeknek és gyülekezeteknek egyaránt, még az előre irányuló hitbeli felfogásokra is, hanem ennek érdekében még a földesúri jogokat is korlátok közé szorította...”

Horváth János irodalomtörténész: „Dávid Ferenc a XVI. sz. legsajátabb, s egyik legérdekesebb fia (...) Engedékenyebb volt

másoknál: érvektől engedte magát meggyőzteni, s volt képesége érvekkel másokat meggyőzni... Az a szerszám, mellyel az első reformátorok láttak munkájukhoz, az ő kezében nagyon is éles volt, s végül is elevenbe vágott. De ő küldetést látott abban, hogy a másoktól csak részletenként megkezdett reformációt teljesen végrehajtsa."

Féja Géza: „A protestantizmus megalapítóinak alkotó hősiességét a protestantizmus örök ritmusává akarta tenni (...) Ő a szellemi szabadság első vértanúja magyar földön.”

Barlay Ö. Szabolcs „Romon virág” c., a Mohács utáni reneszánszot tárgyaló kötetében Dávid Ferencet korabeli ellenfeleinek dicsőítő szavaival jellemzi. „Leleszi és Szántó mindig elismerte és félelmetesnek nevezte Dávid jártasságát a Bibliában”, és hogy alkotó elméről van szó, azt Barlay saját jellemzése erősíti, amikor „ragyogó szellemi frissességgel megáldott” embernek nevezi a püspököt.

Németh László így ír róla: „A forradalom eleven szelleme. Hatalmas tehetség, aki katolikus nevelését elrúgván, hitek és kételyek forgószelén repül a dévai börtönig. Az apja varga volt, s pályája demokrata karrier. Tömegeket delejez, öreg tudósokat ránt magával. Befelé örökös újrakezdő hév, kifelé ellenállhatatlan meggyőző erő.”

Passuth László: „A kor Erdélyének eleven szene Dávid Ferenc. Az okosságot jelképező kígyónak és a béke galambjának evangéliumi jegyében bontotta ki a vitát a régi, pápás tudomány és az új evangélium pártjai között. A pápás nem a római katolikus hitet jelentette ebben az esetben, hanem a reformáció maradibb, ortodoxabb szárnyát. Az új evangélium már az unitárius vallás kibontakozását jelentette anélkül, hogy az alakulóban lévő új felekezet neve elhangzott volna.”

János Zsigmond

1993. április 27-i számában *Csetri Elek* „Erdélyi türelemtörténet” c. cikkében írja: „...Erdély a vallási béke szigete volt, ahol a katolikus uralkodó szeme láttára kerültek többségbe a protestánsok. (...) János Zsigmond jelenlétével megvolt a legfőbb személyi feltétel a vallási kérdés erdélyi rendezésére. Erre tette hivatottá neveltetése és felfogása, amiben édesanyjának, Izabellának is fontos szerepe volt. A királyné maga is reneszánsz uralkodónő. 9...) Reneszánsz udvari világot teremtett maga körül, s ebben a szellemben növekedett ifjává János Zsigmond. (...) Noha (János Zsigmond) kezdetben tettekre szurakodónak mutatkozott, valójában sem a politikai cselszövések, sem a harci diadal nem vonzzák különösebben. Annál nagyobb gyönyörűséget talál a kultúrában. Távolba tekintő szemével, elmélyedő, szinte melankóliába hajló természetével leginkább a teológia érdekelte, és a hitviták szenvedélyes résztvevőjévé tette. Átélt a protestantizmus különböző áramlatait, s a maga korában szabadgondolkodónak számított, végül az unitarizmust fogadta el.”

A Tordán tartott megemlékező szimpózium legfigyelemreméltebb gondolatait *Szabó Árpád* kolozsvári unitárius teológiai rektor mondta ki: „Vallásszabadság és unitarizmus” c. előadásában 1993. január 13-án:

„Jelen helyzetünk felvázolását, ünneprontó szándék nélkül, ezzel a kérdéssel kezdem: miért van az, hogy a vallásszabadság eszméje és annak érvényesülése elsősorban a kis csoportok, közösségek, más szóval a vallási kisebbségek számára létkérdés? Mielőtt válaszolnék, a kérdés tükrében megállapíthatjuk együtt, hogy az 1568-iki tordai ediktumnak éppen az a tény ad rendkívüli jelentőséget és értéket, hogy akkor született és annak az unitárius hitnek eszmei hatására, amely történelme legragyogóbb és legsikeresebb korszakát élte akkor. Nem a létét akarta tehát ezáltal biztosítani, hanem érvényt szerezni a lelkiismereti szabadságnak és a keresztényi szeretetnek.

A 20. század végének modern korszaka hasonlóan szomorú képet mutat, mint az előző századok. A vallások nemcsak a köztük levő nézetkülönbségeket felszámolását mulasztották el, de nem sikerült megtanulniok az együttélést és együttműködést Isten közös

atyaságának és az ember testvériségének eszméjével összhangban sem. (...) Ahelyett, hogy az emberiség új formáit beillesztenék érdeklődési körükbe, s átfognának minden embert, nemcsak saját felekezetük tagjait – a világ vallásai makacsul ragaszkodnak saját teológiájuk és elfogadott dogmáik szentségéhez, s fenntartják maguknak az igényt, hogy csak ők az igazság és a kijelentés birtokosai a kiválasztott kevesek számára. Ezért a vallásszabadság eszméje a jelenkori világban nem csupán a türelmet kell jelentse a hagyományos vallások, hitek sokféleségében, hanem egy mély lelkiességben megnyilatkozó hiten, és az emberiség közös felfogásán kell alapuljon. A kulcskérdés ma az, hogy vajon a vallásszabadság a korlátozások és tiltások megszüntetését jelenti-e csupán az egyén jogának érvényesülésében, vagy pedig olyan szilárd törvényes alapnak a megteremtését, amelyen a vallások és intézményeik, de maga az állam is konfliktusmentesen tud működni.

A vallási türelem a szeretettől és tisztelettől eltérően negatív erény, és csupán a más hiten lévők megtűrését jelenti. Ezért olyan pozitív lépésekre van szükség a vallások és felekezetek részéről, amelyek kölcsönösen szeretetet és tiszteletet fognak eredményezni.”

Jelen írás szerzőjének igaz öröme szolgál, hogy napjaink történései igazolják a Népszabadságban leírt álláspontját, és az ott közölt vágya is teljesülni látszik:

Dr. Nyiredy Szabolcs

Berde Mózsá

Halála 100-dik évfordulója alkalmára

Amikor – a harmincas években – Kolozsvárra kerültem diáknak, és az unitárius kollégium nemes ízlésű palotájának kapuján beléptem, az előcsarnokban jobbról Brassai Sámuel, balról Berde Mózsá mellszobra ötlött a szemembe. Ez a két szobor beszédes szimbóluma a mi hálánknak és kegyeletünknek. Hálánknak azért, mert az „alma mater” sok-sok ezer tanítványa között nem volt talán egy sem, aki olyan fejedelmi bőkezűséggel fizette volna mind azt a jót, amit az intézettől vett e két jótévőnk.

Berde – akinek halála százéves évfordulójára emlékezünk ezekkel a sorokkal – az egyház anyagi nélkülözései között fejedelmi alapítványával jó segítségére az egyháznak, tesz cipó-alapítványt egy csomó székely fiú részére, hogy megnyissa előttük a művelődés és a társadalmi felemelkedés útjait. Alapítólevelének minden szavából, minden intézkedéséből az a vezető eszme csendül ki, hogy a vagyon nem cél, csak eszköz a műveltség megszerzésére.

Idézzük ezúttal Berde Mózsá végrendeletének idevágó sorait:

„Egész életemben egy szent célért küzdöttem: Meg akartam mutatni, hogy szegény legény is hasznára lehet a társadalomnak, az emberiségnek, nemzetének, erős akarattal.”

Isten a nemes szándék valóra váltásában megsegítette. Csaknem egymillió forintot (akkori forintot!) hagyott az egyháznak egyházi és iskolai célokra. Olyan vagyon ez, amilyent Bethlen Gábor óta senki sem áldozott az erdélyi ifjúság nevelésére.

A kolozsvári kollégium 100 diákjának, a székelykeresztúri és a tordai gimnázium növendékeinek 50–50 „Berde-cipó” jutott naponta az alapítványból. Az én diákkoromban is a vastag vekniszeletet, amit egy-egy étkezéskor kaptunk, még mindig cipónak hívtuk. Kár, hogy az első világháború elsodorta a Berde-vagyont.

Az egyházi főtanácsi és a zsinati közbejött költségeire külön hagyatkozott. Ennek emlékét őrzi az a szokás, hogy a közbejöttben a Berde-serleggel mondják az első pohárköszöntőt – napjainkban is.

Végezetül még ide kívánczok, hogy amikor 1872-ben a kolozsvári tudományegyetemet megnyitották, annak első rektora Berde Mózsá testvére, Berde Áron volt.

Jakab Jenő

Egyházközségeink életéből

Budapest

A Budapesti Unitárius Egyházközség Szoc. Bizottsága a karácsony előtti napokban immár másodszor szervezte meg ruhaszegély akcióját. A gyűjtés és szétosztás a Högyes Endre utcai templomunk gyülekezeti termében történt. A gyűjtés rendkívül sikeres volt, ehhez hozzájárult az is, hogy *Bencze Márton* püspökhelyettes, a Högyes E. utcai templom lelkésze meghirdette az akciót a VIII., és IX. kerületi önkormányzati lapokban. Nagyon megható pillanatok is voltak. Többek között ilyen volt, amikor egy idős, alig látó unitárius testvérünket kísért el adományával együtt a szomszédja, egy nem unitárius, rosszul halló bácsi, csak azért, mert erdélyieknek is lesz az adomány. Ilyen volt a tengizi poklot megjárt fiatalasszony, aki most férjével együtt munkanélküli, és két gyermeküket kell eltartani. Ő ruhát vitt, már tavaly is itt volt. Az idén szegyenkezve mondta, hogy a ruháért cserébe most kevesebb pénzt tud adni az egyháznak, mint múltkor (nem unitárius volt). Ezen a helyen szeretnénk köszönetet mondani mindazoknak, akik ruhaadományaikkal hozzájárultak a rászorultak megsegítéséhez, és azoknak, akik a munkájukkal segítettek: elsősorban *Csiki Zelmának*, a templomgondnoknak, aki nélkül szinte megrendezhetetlen lett volna a ruhaakció, továbbá *Sándor Gy. Mátyásnak* és *Bencze Orsolyának*. A megmaradt ruhákat a kialakult szokás és együttműködés szerint a Magyar Ökumenikus Szeretetszolgálat szállította el, hogy továbbadja a mindenben inséget szenvedő vajdasági magyaroknak.

A karácsonyi ünnepek alkalmával a pest-szentlőrinci templomban dec. 25-én, a Nagy I. u-ban és a Högyes E. u-ban dec. 25-én és 26-án is Úrvacsoraosztással egybekötött istentisztelet volt, melyeken híveink igen nagy számban voltak jelen, megtöltötték a templomot mindkét napon.

Ez volt az első ünnepkör, melyre a kolozsvári unitárius teológia hivatalosan kiküldött legátust adott. Legátusunk a magyar állampolgárságú *Miklósi-Vári Katalin* III. éves teol. hallgató volt. Reményeink szerint ezután minden nagy ünnepen lesz legátusa a gyülekezetnek.

1994. jan. 1-én, az ünnepi Újévi istentisztelet után a Nagy I. u-ban szokásos Újévi püspöki fogadás volt. A köszöntőt *Gálffy Gábor* budapesti gondnok mondta, szavait *Bencze Márton* egyháztfő és dr. *Lőrincz Ernő* főgondnokhelyettes köszönték meg.

Karácsony Hódmezővásárhelyen

Kongtak-búgtak a harangok városunk templomtornyai mindenikében hirdetőn, hogy nagy ünnep van: karácsony ünnepe. Igen, karácsony volt, melynek az idén nem kedvezett a lucskos, esős, hideg, zord idő. Azt gondolta az ember, hogy a kellemetlen idő miatt kevesen lesznek az ünnepi istentiszteleten. Azonban

kellemes csalódásban volt részünk, mert a hívek és szimpatizánsaink oly sokan jöttek karácsonyt ünnepelni még a szorványokból is, hogy többen állni kényszerültek, de időközben székekkel, padokkal pótolták az ülőhelyeket.

Értékes szószéki szolgálatot végzett ünnepi légátusként *Ravai Réka* IV. éves teológusnő. Majd az úrasztala mellett *Kiss Mihály* lelkész ágendázott. Szívhez szóló, bensőséges meglehangú beszédével készítette fel bennünket az úrvacsora vételére.

Hogy a karácsony a gyermek, a család, a szeretet ünnepe, gyönyörű élőkép: a szépen feldíszített karácsonyfát körülálló 16 gyermek kis csoportja igazolta. Meghatóan szép volt a műsoruk. Karácsonyi énekeket énekeltek *Nyári Olga* zenetanárnő orgona és *Kiss Ákos* VII. oszt. tanuló gitáros kíséretével. Szépen szavaltak: *Arany Ágnes*, *Tábori Szilvia*, *Tábori Mónika*, *Kiss Tamás Tibor*, *Kis Dávid*, *Kis Mihály*, *Pálfi Krisztián*, *Gyüre András*, *Gyüre Ilona*, *Bogdán Csilla*, *Bogdán Rózsa*, *Korom Renáta*, *Kiss Ákos*, *Kiss Tamás* és *Kiss Bálint*, szülőbambán kedvesen énekelte a kis *Gagy Orsolya*. Boldog öröm mosolya ragyogott mindnyájunk arcán, s a karácsony bár régen odalett, lelkünkben tovább zsong a csodálatos ének: „Dicsőség a magasságban Istennek, a földön béke és az emberekhez jóakarát.”

Füzesgyarmat

December 24-én délután 5 órai kezdettel került sor a hagyományos karácsonyfa-ünnepeyre. Közel 25 gyermek mondta el szebbnél szebb köszöntő versét. Sikerült elhozni a Darvasi Iskola gyermekkórusát, amely a helyiekkel gyönyörű népi és más karácsonyi dalok sorozatát adta elő. Ezután ajándékozásra került sor. Csodálatos karácsonyi bevezető volt ez az este minden jelenlevő számára.

Karácsony első napja az Úrvacsoraosztás alkalma is, amikor az emlékezésben betlehemi jászolbölcsővé magasztosul a megterített asztal. Az ünnepi istentiszteleten és az Úrvacsoraosztáson is számosan vettek részt híveink, szimpatizásaink.

Karácsony második és harmadik napján délelőtt 11 órakor is ünnepi istentiszteletek vannak, régi erdélyi szokás szerint, és annak az ősi keresztény hagyománynak megfelelően, hogy nagy ünnepeink sátoros ünnepek, amelyek három napig tartanak.

Karácsonykor is felkerestük a Szociális Otthon lakóit. A falu egy-két jóérezésű fiatalja minden évben megajándékozta az Otthon lakóit, és mi részleteket adunk elő a karácsonyesti műorból. Mindig lélekemelő és megható az ilyen együttlét.

Szilveszter éjszakáján 1/2 12 órai kezdettel Óévet búcsúztató és újévet köszöntő istentiszteletet tartottak. Az 1994-es esztendőnk első napján délelőtt 11 órára újra ünnepelni hívtak a harangok. A hálaadás mellett, hogy megértük életünk e mérföldkővét is, beszámolunk az elmúlt esztendő legfontosabb egyházi, egyházközségi eseményeiről.

Minden közösség fenntartása áldozatok meghozatalával jár. Ünnepelesen megköszönjük mindenkinek, aki az esztendő folyamán bármilyen módon segítette, támogatta a kis közösség ügyes-bajos dolgait, anyagi gondjainak hordozásában önzetlenül részt vállalt. A mindenható Isten segítse, hogy továbbra is tegye ezt, mert az ilyen közösségek addig léteznek, élnek csak, amíg fenntartó lelkek támogatják, segítik.

(Részletek a füzesgyarmati unitárius Keresztény ébredés c. kiadványból)

Az Egyházi Képvisező Tanács ülése

Múlt évi IV. rendes ülését a testület 1993. december 11-én tartotta meg. Az ülésen jelentés hangzott el az 1993. októberében Budapesten lezajlott sikeres unitárius szimpóziumról; az EKT ezt elismeréssel nyugtázta, és jegyzőkönyvi köszönetét fejezte ki a közreműködőknek. (A konferenciáról az Unitárius Élet már részletesen beszámolt.) *Bencze Márton* egyházi elnök a lelkészi jelentések és értekezletek, valamint a püspöki vizitációk rendjével foglalkozott. Az e tárgykörben hozott határozatot az érdekeltek külön, írásban is megkapják.

A tanácskozás illusztris vendége volt dr. *Tarr Kálmán*, a Magyar Biblia Társulat főtáborára, akinek előadását az EKT nagy érdeklődéssel fogadta, és korreferátummal dr. *Sztankóczy Zoltán* afia egészítette ki.

Napirenden szerepelt még *Göncz Mihály* lelkész előadása a valláserkölcsei nevelés szükségességéről, de időszűke miatt e témával az EKT csak röviden foglalkozott. Nagy fontosságára tekintettel egy későbbi ülésen szentel a kérdésnek bővebb terjedelmet.

Az EKT érintette a Huszti-féle lakás- és kártérítési ügyeket, melyekben érdemi haladás nincs, majd a Gazdasági Bizottság beszámolóját hallgatta meg egyes eklézsiák ellenőrzéséről. Ki kell emelni azt a fejleményt, hogy 1993 végére megszületett a hivatalos állami határozat a Bp. V. Nagy Ignác utcai ingatlanok részleges visszajuttatásáról. Ennek értelmében a MUE (BUE) 51%-ban tulajdonossá vált, és egyes helyiségek birtokbavétele, sőt felújítása is megkezdődött.

Végezetül a főhatóság jóváhagyta az Elnökség tárgyidőszakban kifejtett tevékenységét, a MUE szerepvállalását az Ökumenikus Tanácsban, illetve Keresztény-Zsidó Társaságban, és örömmel fogadta a tábori lelkészség intézményének újjászervezését, melyben Egyházunk is igyekezni fog helyét megtalálni, léleképítő munkásságát kifejteni.

L.E.

Michael Burp, amerikai unitárius tanár immár harmadik éve tanítja az unitárius hallgatókat angolra Kolozsvárott. A január hónapot ebben az esztendőben is Budapestén töltötte, ahol híveinknek ingyenes angol nyelvtanfolyamot tartott. Köszönet és hála a testvéri áldozatkészségért. Burp úr tervei között szerepel, hogyha 1994. őszén visszatér az USA-ba, Chicagóban elvégzi az unitárius teológiát. Munkásságára Isten gazdag áldását kérjük.

Kende Péter, a neves filozófus, politológus, Párizsban élő kedves unitárius hívünk 1994. jan. 19-én tartotta meg székfoglaló előadását az MTA Gazdaság- és Jogtudományok Osztályán, „Politikai közösség és nemzet” címen. MTA tagságához egyházunk nevében is szeretettel gratulálunk.

A Keresztény – Zsidó Társaság újévi első ülését január 12-én tartotta meg. Ez alkalommal Bencze Márton püspökhelyettes, a Társaság alelnöke beszámolójában ismertette az elmúlt év eseményeit, melyek egyházunkban, valamint az egyházak közötti kapcsolatban történtek.

Az Ökumenikus imahét megnyitó istentiszteletén január 16-án a Kálvin téri református templomban Bencze Márton püspökhelyettes szolgált.

A Budapesti Gettó felszabadulásának 49. évfordulóján koszorúzást tartottak. Egyházunk képviselőiben dr. Jakab Jenő lelkész, dr. Lőrincz Ernő főgondnokhelyettes vett részt, és helyezte el a megemlékezés koszorúját. Az emlékbeszédet Frölich Róbert főrabbi tartotta.

Az elmúlt esztendőben Szabó Dezső lelkész nyugdíjbavonulása miatt megüresedett a kolozsvári, belvárosi lelkészi állás, melyre pályázatot hirdettek.

A választás 1993 decemberében volt, amelyen Bálint Benczédi Ferencet hívta meg a gyülekezet. Kolozsvári szolgálatát ez év elején kezdi meg. Szolgálatára, életére, családjára Isten gazdag áldását kérjük.

Ifj. Bartók Béla a televízióban

Nagy öröm volt mindannyiunk számára, hogy szeretett főgondnokunkat ifj. Bartók Bélát láthattuk, hallhattuk az MTV 2 csatornán, 1994. jan. 18-án, a Gondolkodó Arcképcsarnok c. sorozat keretén belül. Bartók Béla szépen vallott gyermekkoráról, neveltetéséről, a rákoshegyi házról, majd egy hosszabb rész keretén belül szólt arról is, hogyan választotta édesapja számára, mint iskolaköteles gyermek számára az unitárius vallást és hitoktatást, és a beszélgetésben említette, hogy már több mint két évtizede világi elnöke egyházunknak.

Borbély Lajos 79 éves

Isten adjon csendes pihenést eltávozott testvérünknek az anyaföld ölében, lelkének üdvösséget, a hátramaradott gyászolóknak pedig vigasztalást.

Megemlékezés

35 éve, 1959. január 21-én halt meg Ótordai Weress Ákos, a 345. sz. János Zsigmond unitárius cserkészcsapat parancsnokhelyettese.

Kegyelttel emlékezünk rá, és közöljük megemlékezésül a temetésen

– 1959. január 26-án – elhangzott „cserkészbúcsúztatót”

Drága Ákos bátyánk!

Eljöttünk – egykori fiaid, barátaid – hogy tanúbizonyságot tegyünk arról a kimondhatatlan háláról, amellyel Neked tartozunk.

Köszönjük, hogy nagyobbik családoddal, az ifjúsággal annyit törődtél – fáradtságot, időt nem kímélve, – hogy minket lankadatlanul tanítottál, vezettél az „emberebb ember” felé, neveltél egymásnak emberi értékeink alapján való megbecsülésére és szeretetére.

Köszönjük mindazt, ami emlékezetünkben szorosan összeforrt Weress Ákos nevével: a műsoros ünnepeket, a borszéki és a többi nyarat, a tudományos félórát, a táborüzeget, az ősi magyar dallamokat, a pentatóniát, a kirándulásokat, játékokat, versenyeket.

Köszönjük, hogy állandóan tápláltad bennünk a szülőföld szeretetét, annak lelki-szellemi hagyományait, népi-nemzeti és általános emberi kultúránk becsülését, hazafiságunk tudatát.

Köszönjük jó munkádat! Weress Ákos bátyánk, az ősi Torda szülőtte, Isten Vele!

Ny. Sz.

Esketések

Polgári házasságkötés után a templomban megjelentek és egyházi áldásban részesültek.

nov. 27. – Györfi László és Gál Edit
– Gál Árpád és Molnár Emese

Isten áldása legyen az ifjú párok életén.

Figyelem!

Unitárius műsor legközelebb a Magyar Rádió Kossuth adóján 1994. febr. 18-án 13.30-kor lesz a Hitélet c. műsor keretében Egy az Isten címmel.

Felhívás

Kedves Olvasóink!

Örömmel tájékoztatjuk Önöket, hogy terveink szerint 1994. évtől egyházi lapunk havonta jelenik meg. Ezzel egyidőben megszüntetjük a HELIR-rel, mint lapterjesztővel kötött szerződésünket, és az Unitárius Életet saját, egyházi terjesztésben juttatjuk el olvasóinkhoz. Éppen ezért nyomatékosan kérjük mindnyájukat, hogy akik postai úton, vagy átutalással fizettek elő lapunkra, ezt időben mondják le.

Az előfizetéseket ezentúl egyházi központunkhoz és egyházközösségeinkhez „UNITÁRIUS ÉLET” jelígre kell eljuttatni. A számonkénti ár ez után sem változik, azaz 30,- Ft/lap, az egyéves előfizetésben 360,- Ft-ot jelent.

Az Unitárius Életre elő lehet fizetni a lelkészi hivatalokban is. Reményeink szerint így pontosabban tudjuk majd követni a befizetéseket, a címváltozásokat.

Külföldi olvasóink szokásos évi támogatásukat változatlanul a már megadott egyházi valutaszámlára, vagy személyesen forintban fizethetik be.

Megértésüket, közreműködésüket előre is köszönjük.

A Szerkesztőség

Laptulajdonos:
Magyarországi Unitárius Egyház

Felelős kiadó:
Bencze Márton
egyházi elnök

Főszerkesztő:
Orbókné Szent-Iványi Ilona

Szerkesztők:
Bencze Franciska, Gálffy Gábor,
Muzska Ibolya

Szerkesztőségi titkár:
Sándor Gy. Mátyás

SZERKESZTŐSÉG CÍME:
V., Nagy Ignác utca 2-4. Budapest, 1055.
Telefon/fax: 111-2801
Terjeszti a Magyarországi Unitárius Egyház.
Előfizethető:
egyházi központunkban, a lelkészi irodákban,
vagy egyházi csekkben, Unitárius Élet jelíggel.
Évi előfizetési díj: 360,- Ft.
Egyes szám ára 30,- Ft.
Megjelenik havonta.
Kéziratokat nem őrzünk meg és nem küldünk vissza.

Index: 25 842

Készült a Cerberus Kft. gondozásában
(Budapest V., Kálmán Imre u. 23.
Tel.: 132-3511)
Felelős vezető: Schmidt Gábor

HU ISSN 0133-1272